

9. Ставицька Л. Короткий словник жаргонної лексики української мови / Леся Ставицька. – К. : Критика, 2003. – 290 с.
10. Шапочкіна О.В. Дефініційна характеристика молодіжного сленгу сучасної німецької мови / О.В. Шапочкіна // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Філологічна. – 2013. – Вип. 38. – С. 140–141.
11. Українська мова : Енциклопедія / Редкол. : Русанівський В.М. (співголова), Татаренко О.О. (співголова), М.П.Зяблюк та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Вид-во «Укр.енцикл.» ім. М.П.Бажана, 2004. – 824 с.
12. Deresch L. Kult. Roman / Ljubko Deresch. – Frankfurt am Main: SuhrkampVerlag, 2005. – 271 S.
13. Frech S. «Grüfnisch» – eine alte Schülersprache lebt wieder auf. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.zeitschriftschweizerdeutsch.ch/img/files/10_3_gr%C3%B.
14. Müller-Thurau C.-P. Lexikon der Jugendsprache / Claus-Peter Müller-Thurau. – Düsseldorf; Wien : EconVerlag, 1985. – 198 S.
15. Spieß G.: Warum die Menschen sprechen lernten. Interessantes aus Geschichte und Gegenwart der Sprache / Gottfried Spieß. – Berlin : Der Kinderbuchverlag. – 1989. – S. 120.

**Л. Томнюк
(Чернівці)**

СТРУКТУРА ЛЕКСЕМИ GEFÄNGNIS ЯК ДОМІНАНТИ КОНЦЕПТУ GEFÄNGNIS (на матеріалі німецькомовних лексикографічних джерел)

Стаття присвячена дослідженню структури домінантної лексеми концепту GEFÄNGNIS на матеріалі німецькомовних лексикографічних джерел. Визначено основні значення лексеми Gefängnis та шляхом компонентного аналізу виявлено її структуру.

Ключові слова: лексема, концепт, ядро, периферія.

Статья посвящена исследованию структуры доминантной лексики концепта GEFÄNGNIS на материале немецких лексикографических источников. Определены основные значения лексики Gefängnis, с помощью компонентного анализа установлена её структура.

Ключевые слова: лексема, концепт, ядро, периферия.

The given article is dedicated to the investigation of the dominant lexical item structure of the concept GEFÄNGNIS based on the material of the German lexicographical sources. The main meaning of the lexical item Gefängnis was defined and its structure was discovered on the basis of the component analysis.

Key words: lexical item, concept, core, periphery.

Сучасний етап розвитку лінгвістичної науки характеризується тим, що зростає увага до проблем вивчення та дослідження когнітивної діяльності людини саме в її лінгвістичній репрезентації [1]. Тому сьогодні все більшої актуальності набуває проблема створення уявлень про навколишню дійсність, їх накопичення, закріплення і зберігання у мовних одиницях.

Метою статті є виявлення структури лексеми *Gefängnis* як домінанти концепту GEFÄNGNIS задля конструювання його поняттєвого сегменту.

Актуальність статті зумовлена інтересом мовознавців до досліджень когнітивного спрямування в цілому і, зокрема, до концептуального опису, які сприяють вирішенню таких важливих для лінгвістики питань, як визначення статусу, вмісту, структури і національної специфіки основних лінгвокультурних концептів у мовній і національній картинах світу. Концепт GEFÄNGNIS як репрезентант одного з важливих соціальних і суспільних інститутів ще не виступав предметом лінгвістичних досліджень.

Становлення певного соціального інституту співвідноситься з формуванням і розвитком відповідного концепту в мовній свідомості. Лінгвістичний опис концепту передбачає характеристику його номінативного поля – сукупності мовних засобів, які репрезентують зміст концепту [1, с. 95]. Оскільки найсуттєвіші риси національно-мовної культури зберігаються в лексиці, то першим етапом на шляху до опису поняттєвого сегменту концепту GEFÄNGNIS є визначення структури його домінантної лексеми *Gefängnis* шляхом компонентного аналізу. За визначенням В.В. Левицького, компонентний аналіз – «це розчленування лексичного значення на елементарні смислові одиниці, які науковці найчастіше позначають терміном «компонент» або «сема» [2, с. 114]. За допомогою такого аналізу стане можливим визначення ядерно-периферійної структури лексеми *Gefängnis* та аналіз її семантичних складників, в чому і полягає завдання даного дослідження.

Матеріалом дослідження стали дефініції лексеми *Gefängnis*, подані відомими лексикографічними джерелами, серед яких 10 електронних словників німецької мови, зокрема, Babylon [4], Duden [6], DWDS-Wörterbuch [7], Open Thesaurus [10], The Free Dictionary [11], Wissen.de [13] та інші.

Завдяки опрацюванню тлумачних словників німецької мови [4 – 13] ми змогли виокремити наступні основні значення лексеми *Gefängnis*: **1)** Gebäude, Anstalt für Häftlinge mit zeitlich begrenzter Freiheitsstrafe, die unter leichteren Haftbedingungen verbüßt wird (синонімами до цього значення є Arrest, Haft; (umgangssprachlich) Knast; (früher, noch österreichisch umgangssprachlich) Kerker, Kerkerstrafe; (Rechtssprache) Freiheitsstrafe; (Rechtssprache früher) Haftstrafe, Haftanstalt, JVA, Strafanstalt; (österreichisch) Gefangenenhaus, Kotter; (umgangssprachlich) Kahn, Kittchen, Knast, Sing-Sing; (österreichisch umgangssprachlich) Häfen; (Jargon) Kiste; (salopp, Soldatensprache) Bunker; (Amtssprache) Justizvollzugsanstalt; (früher, noch schweizerisch) Zuchthaus; (Rechtssprache) Strafvollzugsanstalt; (Soldatensprache) Bau) [6]; **2)** Gefängnisstrafe [6]; **3)** Gebäude für Sträflinge, die zu einer Freiheitsstrafe mit leichteren Haftbedingungen verurteilt sind (синонімами до цього значення є Justizanstalt, Vollzugsanstalt) [7]; **4)** Gebäude oder Anlage, in dem Personen, die vom Gericht zu einer unbedingten Haftstrafe verurteilt wurden, unter Verschluss gehalten werden (синоніми: Hafthaus, Haftort (fachsprachlich); schwedische Gardinen; Loch (derb)) [10]; **5)** ($\approx$ Haftanstalt, Strafanstalt) ein stark gesichertes Bauwerk, in dem Verurteilte Freiheitsstrafen verbüßen [11]; **6)** ein Gebäude, in dem Personen eingesperrt sind, die ein Verbrechen begangen haben (u. vom Gericht zu einer Haftstrafe verurteilt worden sind) [11]; **7)** Gebäude, in dem Verbrecher eingesperrt werden (синоніми: Verlies, Gefängniszelle) [11]; **8)** Haftstrafe: Zeit, die man zur Strafe im Gefängnis verbringen muss [11]; **9)** ein Gebäude zur sicheren Unterbringung von Untersuchungs- und Strafgefangenen [4]; **10)** Anstalt zum Aufenthalt von Gefangenen, Häftlingen (синонім: Karzer, Bagno) [13]; **11)** Gebäude oder Anlage, in dem Personen, die vom Gericht zu einer unbedingten Haftstrafe verurteilt wurden, unter Verschluss gehalten werden (синоніми: umgangssprachlich: Cafe Viereck; Deutschland, Schweiz: Schembeis) [12]; **12)** eine andere Bezeichnung für Justizvollzugsanstalt [9]; **13)** Anstalt zum Aufenthalt von Gefangenen, Häftlingen (синоніми: Bauer, Gewahrsam, hinter Gittern, Verwahrung, Sicherheitsverwahrung, Vogelhaus, Zwinger) [8].

В результаті компонентного аналізу лексеми *Gefängnis* на основі дефініцій із лексикографічних джерел (загалом – 10) ми змогли виявити 41 сему, що подані у Таблиці 1.

Таблиця 1

Компонентний (семний) аналіз лексеми *Gefängnis*

	Компоненти	Babylon	Canoo.net	Duden	DWDS-Wörterbuch	Fremdwort.d	Lexexakt.de	OpenThesaurus	TheFreeDictionary	Wikiwörterbuch	Wissen.de	Ω
1.	Anstalt	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+	3
2.	Arrest	-	-	+	-	-	-	-	-	+	-	2
3.	Bagno	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	1
4.	Bau	+	+	+	+	+	-	+	-	+	-	7
5.	Bauer	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	1
6.	Cafe Viereck	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	1
7.	Freiheitsstrafe	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
8.	Gebäude	+	-	+	+	-	-	+	+	+	-	6
9.	Gefangenenhaus	-	-	+	-	-	-	-	-	+	-	2
10.	Gefängnisstrafe	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	1
11.	Gefängniszelle	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	2
12.	Gewahrsam	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	1
13.	Häfen	-	-	+	-	+	-	+	-	+	-	4
14.	Haft	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-	2
15.	Haftanstalt	+	+	+	+	-	-	+	+	+	+	8
16.	Hafthaus	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	2
17.	Haftort	+	-	-	-	+	-	+	-	-	-	3
18.	Haftstrafe	-	-	+	-	-	-	-	+	-	-	2
19.	Hinter Gittern	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	1

20.	Justizanstalt	-	+	-	+	-	-	-	-	-	-	2
21.	Justizvollzugsanstalt	+	+	+	+	-	+	+	-	+	-	7
22.	JVA	+	+	+	+	-	-	+	-	+	+	7
23.	Kahn	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	2
24.	Karzer	-	-	-	-	+	-	-	-	-	+	2
25.	Kerker	-	-	+	-	-	-	+	-	+	+	4
26.	Kerkerstrafe	-	-	+	-	-	-	-	+	-	-	2
27.	Kiste	-	-	+	-	+	-	+	-	+	-	4
28.	Knast	+	+	+	+	-	-	+	-	-	-	5
29.	Kotter	-	-	+	-	-	-	-	-	+	-	2
30.	Schembeis	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	1
31.	Schwedische Gardinen	+	-	-	-	+	-	+	-	+	-	4
32.	Sicherheitsverwahrung	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	1
33.	Sing-Sing	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
34.	Strafanstalt	+	-	+	+	-	-	+	+	+	+	7
35.	Strafvollzugsanstalt	+	+	+	+	+	-	+	-	-	+	7
36.	Verlies	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	2
37.	Verwahrung	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	1
38.	Vogelhaus	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	1
39.	Vollzugsanstalt	+	+	-	+	-	-	+	-	-	-	2
40.	Zuchthaus	+	+	+	+	-	-	+	-	+	+	7
41.	Zwinger	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	1

Спираючись на дані Таблиці 1, виокремлюємо ядро лексеми *Gefängnis* (див. Рис. 1), яке складається із 7 компонентів, фіксованих у 6 – 8 тлумачних словниках: *Bau* «будівля, закрите приміщення», *Gebäude* «будівля, будова», *Haftanstalt* «тюрма, місце ув'язнення», *Justizvollzugsanstalt (JVA)* «юридична установа, яка займається питаннями відбування покарання ув'язненими», *Strafanstalt* «тюрма, місце ув'язнення, установа і приміщення, де люди відбувають покарання шляхом позбавлення волі», *Strafvollzugsanstalt* «місце позбавлення волі», *Zuchthaus* «виправна установа», що і визначає її понятійну основу.

До ближньої периферії належать компоненти, представлені у 3 – 5 лексикографічних джерелах: *Anstalt*, *Häfen*, *Haftort*, *Kerker*, *Kiste*, *Knast*, *Schwedische Gardinen*.

Відповідно дальню периферію складають найменш частотні компоненти (1 – 2 фіксації): *Arrest*, *Bagno*, *Bauer*, *Freiheitsstrafe*, *Cafe Viereck*, *Gefangenenhaus*, *Gefängnisstrafe*, *Gefängniszelle*, *Gewahrsam*, *Haft*, *Hafthaus*, *Haftstrafe*, *Hinter Gittern*, *Justizanstalt*, *Kahn*, *Karzer*, *Kerkerstrafe*, *Kotter*, *Schembeis*, *Sicherheitsverwahrung*, *Sing-Sing*, *Verlies*, *Verwahrung*, *Vogelhaus*, *Vollzugsanstalt*, *Zwinger*.

Визначену ядерно-периферійну структуру лексеми *Gefängnis* можна представити у вигляді схеми (див. Рис. 1).

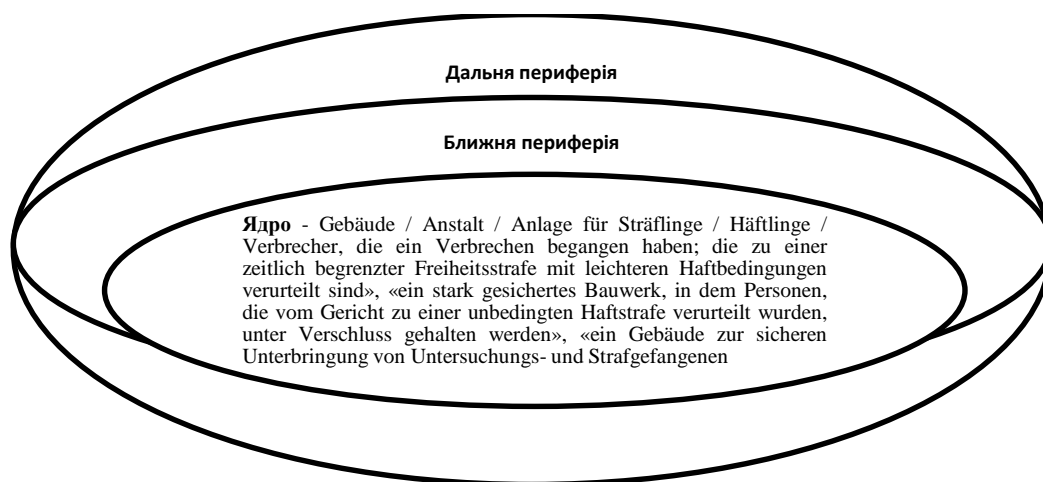

Рис. 1. Структура ЛСП лексеми *Gefängnis*

У результаті проведеного дослідження ми дійшли висновку, що поняття про в'язницю в свідомості німців представлено наступним поняттєвим сегментом: в'язниця – це, по-перше, юридична установа, яка на підставі судових рішень займається питаннями відбування покарання ув'язненими шляхом позбавлення волі, що супроводжується певною ізоляцією та максимальним обмеженням їхніх прав та свобод, а по-друге, – це приміщення, де в'язні відбувають покарання у вигляді позбавлення волі. Факультативними ознаками в'язниці як пенітенціарної установи (як демонструє ближня периферія структури лексеми *Gefängnis*) є: будівля, закрите приміщення, виправна установа, яка завжди під охороною, ґрати. Дальня периферія відображає різні реалії та конкретні факти, для позначення яких може використовуватися номінант *Gefängnis* як домінанта концепту GEFÄNGNIS: темниця, ізолятор, карцер, тюремна камера, підземне приміщення, взяття під варту, ув'язнення, позбавлення волі, арешт, каторжна тюрма, клітка.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у дослідженні образного і ціннісного сегментів концепту GEFÄNGNIS в сучасній німецькій мові.

Список літератури

1. Баженова Е. А. Номинативное поле концепта школа / Е. А. Баженова, В. И. Шенкман // Вестник Пермского университета. Сер. : Российская и зарубежная филология. – 2013. – Вып. 4 (24). – С. 91–97.
2. Левицкий В. В. Семасиология : монография для молодых исследователей / В. В. Левицкий. – Изд. 2, исправл. и дополн. – Винница : Нова Книга, 2012. – 680 с.
3. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М. : АСТ: Восток – Запад, 2007. – 314 с.
4. Babylon [Elektronische Ressource]. – Mode des Zugangs : <http://thesaurus.babylon.com/gefängnis>
5. Canoo.net [Elektronische Ressource]. – Mode des Zugangs : <http://www.canoo.net/Knast?lookup=caseSensitive>
6. Duden [Elektronische Ressource]. – Mode des Zugangs : <http://www.duden.de/rechtschreibung/Gefangnis>
7. DWDS-Wörterbuch [Elektronische Ressource]. – Mode des Zugangs : <http://www.dwds.de/?qu=Gefangnis>
8. Fremdwort.de, das Wissensportal im deutschsprachigen Raum [Elektronische Ressource]. – Mode des Zugangs : <http://www.fremdwort.de/suchen/bedeutung/gefängnis>
9. Lexexakt.de, Rechtslexikon [Elektronische Ressource]. – Mode des Zugangs : <http://www.lexexakt.de/glossar/gefängnis.html>
10. OpenThesaurus [Elektronische Ressource]. – Mode des Zugangs : <http://www.openthesaurus.de/synonyme/Gefängnis>
11. TheFreeDictionary [Elektronische Ressource]. – Mode des Zugangs : <http://de.thefreedictionary.com/Gefängnis>
12. Wikiwörterbuch [Elektronische Ressource]. – Mode des Zugangs : <http://de.wiktionary.org/wiki/Gefängnis>
13. Wissen.de, das Wissensportal im deutschsprachigen Raum [Elektronische Ressource]. – Mode des Zugangs : <http://www.wissen.de/search?keyword=Gef%C3%A4ngnis>

**І. Трут'як
(Чернівці)**

КІЛЬКІСНИЙ АСПЕКТ ВЖИВАННЯ ЗАПЕРЕЧНИХ ЕЛЕМЕНТАРНИХ РЕЧЕНЬ ІЗ ПРИСУДКАМИ У І-Й ТА ІІ-Й ОСОБИ У БІБЛІЇ КОРОЛЯ ЯКОВА І (1611 р.)

У роботі здійснено опис засобів вираження I та II особи у тексті King James Bible (1611р.), визначено загальну кількість висловлювань з присудками у I та II особи, зокрема, заперечних, порівняно отримані відсоткові показники вживання дієслів I та II особи у заперечних висловлюваннях в Новому та Старому Заповіті.

Ключові слова: заперечне висловлювання, кількісний аналіз, I та II особа дієслова, особовий займенник, наказовий спосіб, адресат дії.

В роботі представлено описання граматических и лексических средств выражения I и II лица в King James Bible (1611г.), установлено общее количество высказываний со сказуемым в I и II лице, из них – количество отрицательных в Новом и Ветхом Завете, сопоставлены полученные процентные показатели.